

Taalontwikkelen werken

Tips en leermiddelen voor taaldocenten, vakdocenten en management

Op de website van de Campagne Leersucces vmbo-mbo is een grote hoeveelheid handige materialen en informatie beschikbaar over taalontwikkelen werken, zo ontdekten de deelnemers aan de proeverij over deze site. Zoals een **WERKWIJZER SAMENWERKING VAKDOCENT EN TAALDOCENT** waarmee de taal- en de vakdocent samen taalontwikkelen lessen kunnen maken. Voorbeelden van actieve taken bij lezen, waarmee je leerlingen actief aan het werk zet met vakteksten. Verschillende checklists voor spreken en schrijven die leerlingen kunnen gebruiken om stapsgewijs toe te werken naar 2F. En instrumenten voor het management om leerlijnen mee uit te zetten en om docenten taalbewuster te laten werken.

De rode draad is steeds het samen ontwikkelen van een taalstimulerende aanpak in de opleiding. Niet alleen de docent Nederlands, maar alle vakdocenten, zowel in het vmbo als het mbo, zorgen voor een doorgaande leerlijn: een herkenbare en praktische aanpak voor taal. Leerlingen weten waar ze aan toe zijn; wat de eisen zijn en hoe daar naartoe gewerkt wordt. In alle lessen wordt er met concrete taken aan taalontwikkeling gewerkt. Daardoor krijgen leerlingen veel kans om succes te ervaren. Ze ervaren dat taal niet moeilijk en vervelend is, maar dat je er op een speelse en gerichte manier aan kunt werken en beter in kunt worden.

Hoe zorg ik ervoor dat mijn leerlingen 2F halen?

Een van de taken van de taaldocent is leerlingen beter te leren schrijven. Een hele klus, aangezien leerlingen aan het eind van hun opleiding ten minste taalniveau 2F moeten hebben. Een voorbeeld van een product voor schrijven is de **HANDLEIDING SCHRIJVEN IN VM2¹**. Met deze handleiding stellen taaldocenten en vakdocenten samen korte, functionele schrijftaken vast, gericht op de toekomstige beroepspraktijk van hun leerlingen. Docenten van een groenopleiding (Nordwin College) hebben deze aanpak, met begeleiding van het ITTA, ontwikkeld en uitgevoerd. Zij kwamen erachter dat schrijftaken binnen één sector nog behoorlijk kunnen

verschillen: in de groene detailhandel moet je bijvoorbeeld vooral een bestelling kunnen noteren, maar in de bloemsector moet je vooral goed een werkorder kunnen invullen. De handleiding geeft verder tips voor hoe leerlingen kunnen oefenen met de voor hen relevante taken, en hoe docenten dat stapsgewijs, met gerichte steun en feedback, kunnen begeleiden. Doel is dat leerlingen oefenen met wat ze later in hun werk moeten kunnen en - voor nu - dat ze zichtbare vorderingen maken: de basis voor leersucces. **Zie III 1: uit HANDLEIDING SCHRIJFVAARDIGHEID IN VM2 op pag 24**

Wat doe jij en wat doe ik?

Om leerlingen leersucces te laten ervaren is het belangrijk dat alle docenten taalontwikkelen werken en dat de verantwoordelijkheid voor taal niet alleen bij de taaldocent ligt. Met de **WERKWIJZER SAMENWERKING VAKDOCENT EN TAALDOCENT** in de hand stemmen een taal- en een vakdocent hun opdrachten voor leerlingen met elkaar af. Doel is dat leerlingen in alle vakken en op dezelfde manier realistische, functionele (taal)opdrachten krijgen. Ter illustratie van hoe een geïntegreerde vak- en taallessen eruit kan zien hebben taal- en vakdocent samen een werkwijzer ingevuld voor het beoordelen van schilderwerk op hout buiten, een opdracht in de opleiding tot schilder. De vakdocent formuleert eerst de vaktaaldoelen: 'De leerling

kan de buitenkant van het schilderwerk van de school inspecteren aan de hand van een inspectierapport. De leerling kan schematiseren, samenwerken, overleggen, beslissen en concluderen.' De taaldocent formuleert de taaldoelen: 'De leerling kan een klantgesprek voeren over het schilderwerk van de school (met de conciërge). De leerling kan een zakelijke brief schrijven met een advies m.b.t. het inspectierapport.' De docenten bedenken vervolgens hoe ze de opdracht verder gaan invullen: wat doen we aan woordenschat, spreken en gesprekken, schrijven, lezen, hoe geven we feedback, wie doet dat en wanneer doen we dat alles? En dan spreken zij nog af wanneer ze de opdracht gaan geven en wanneer en hoe ze hun ervaringen gaan uitwisselen. Als docenten een paar keer met deze werkwijzer bij elkaar zijn gaan zitten, gaat de manier van werken leven en wordt het steeds gemakkelijker om op die manier de lessen op elkaar af te stemmen. Zie III 2: uit WERKWIJZER SAMENWERKING VAK- EN TAALDOCENT op pag 24.

Hoe krijg ik mijn team aan de praat?

Een goede samenwerking tussen de taaldocent en de vakdocent is een belangrijke succesfactor voor taalbewust beroeps onderwijs. Maar hoe breng je dat met de docenten in het team tot stand? In de HANDLEIDING IMPLEMENTATIE TAALBEWUST docent staan de tips op een rijtje die de ervaringen

van de scholen met dit proces hebben opgeleverd. De directie of de teamleider kan aan de slag met verschillende instrumenten om het proces in gang te zetten en te volgen. De REFLECTIELIJST TAALBEWUST VAKDOCENT bijvoorbeeld kan op veel manieren gebruikt worden: als instrument voor nulmeting in het team, om vakdocenten bewust te maken van hun sterke en zwakke punten; om docenten in teambijeenkomsten met elkaar in gesprek te laten gaan over de rol van taal in de opleiding (aan de hand van de lijst kunnen docenten die visie vervolgens vertalen naar concrete en praktisch uitvoerbare taalontwikkellende lessen); en het kan ook gebruikt worden als observatie-instrument, bij lesbezoeken door het management of door docenten onderling. Zie III 3 : uit REFLECTIELIJST TAALBEWUST VAKDOCENT op pag 24.

Lies Alons
Petra Popma

De auteurs zijn beiden senior adviseur bij ITTA in Amsterdam. Lies Alons is bovendien Marktgroepmanager Onderwijs.

Correspondentie: Petra.Popma@itta.uva.nl
Voor meer informatie: www.campagneleersucces.nl en www.itta.uva.nl

Noot

1. In VM2 wordt een doorlopende leerlijn gecreëerd door de opbouw van de basisberoepsgerichte

leerweg van het vmbo samen te voegen met een opleiding mbo-niveau 2, met als doel schoolsucces te bevorderen.

Alle producten in de CAMPAGNE

LEERSUCCES zijn ontwikkeld in samenwerking met de deelnemende scholen. De producten zijn toegankelijk gemaakt voor andere scholen en te vinden op www.campagneleersucces.nl.

Eerder verscheen in Les een artikel over de aanpak en de opbrengsten van de Campagne Leersucces (Les 183, juni 2013).

CAMPAGNE LEERSUCCES: VOOR EN DOOR SCHOLEN!

In de Campagne Leersucces is in samenwerking met scholen een methodiek ontwikkeld om de leerloopbaan van jongeren in het beroeps onderwijs succesvol te laten verlopen. Samenwerking tussen taal- en vakdocent en doorlopende leerlijnen zijn de sleutelwoorden in deze aanpak.

Samenwerking tussen taal- en vakdocent.

Taal- en vakdocenten stimuleren beide de taalontwikkeling van leerlingen. Taal speelt een cruciale rol bij het leren van het vak. Het is het middel waarmee vak kennis wordt overgedragen. Door leerlingen veel te laten lezen, luisteren, spreken en schrijven in beroepsgerichte activiteiten, leren zij de inhoud van het vak én worden zij tegelijkertijd taalvaardiger. Het vak Nederlands speelt daarbij een ondersteunende rol: de taaldocent zoekt steeds naar mogelijkheden om aan te sluiten bij de inhoud van de beroeps vakken. Zo bereidt de taaldocent de leerlingen bijvoorbeeld voor op het voeren van een klantgesprek. Bij de vakdocent oefent de leerling deze gesprekken en ook daar krijgt hij feedback.

Doorlopende leerlijnen

Taal- en vakdocenten van vmbo en mbo ontwikkelen in overleg een duidelijk herkenbare doorlopende leerlijn taal. Alle docenten gebruiken in alle vakken en in alle klassen dezelfde didactiek voor taalontwikkeling. Als er op het vmbo bijvoorbeeld expliciet aan woordenschatuitbreiding wordt gewerkt, dan is het van belang voor leerlingen dat mbo-docenten dat ook doen, en op een vergelijkbare manier.

Docenten stemmen ook hun manier van lesgeven en hun lesinhouden met elkaar af en ze bespreken met elkaar hoe ze lesinhouden op elkaar kunnen laten aansluiten.

Leersucces in beeld: een kijkje in de keuken

Hoe gaan taal- en vakdocenten om met taalontwikkende didactiek in de praktijk? Op de website laten verschillende koppels docenten zien hoe zij werken aan een doorlopende taalleerlijn. In de praktijkvoorbeelden kunt u kijken naar 'werk in uitvoering' bij verschillende teams. Deze beelden kunnen u en uw collega's in de opleiding inspireren en activeren.

Gouden tip Nordwin College

'Een voorwaarde om taal in je onderwijsprogramma te stimuleren, is dat er tijd moet zijn om als team gezamenlijk met taal bezig te zijn. Door de waan van de dag ben je gauw geneigd je lesje af te draaien. Docenten moeten de tijd krijgen om taal te integreren in hun onderwijsprogramma. Laat het regelmatig op het teamoverleg aan de orde komen en geef docenten dan een opdracht om iets met taal voor te bereiden of uit te dragen.'

Een korte, functionele schrijftaak geven

Beroepsgerichte schrijftaken

Leerlingen op het (v)mbo zullen in hun dagelijks leven en in hun toekomstig beroep niet veel lange teksten hoeven te schrijven. Een basisschrijfvaardigheid is echter wel vereist. Voor leerlingen in het beroepsonderwijs is het daarom zinvol, en motiverend, om te oefenen met korte, functionele schrijfp opdrachten die passen bij hun toekomstige beroep, zoals een telefoonnotitie maken, een bestelling noteren en een logboek invullen.

Schoolse schrijftaken

Aandacht voor schoolse schrijftaken is natuurlijk ook van belang: leerlingen moeten aantekeningen kunnen maken in de les, schriftelijke vragen beantwoorden, een samenvatting kunnen maken of schema's invullen. Als ze stage gaan lopen komen daar nog taken bij: ze gaan een brief schrijven, een agenda bijhouden, een werkbriefje invullen en een verslag schrijven.

Samenwerking tussen vak- en taaldocent

Bij het werken aan verbetering van de algemene schrijfvaardigheid speelt de taaldocent natuurlijk een belangrijke rol, maar de vakdocent kan vanuit zijn kennis van het vak – met een aantal eenvoudige hulpmiddelen – ook een goede bijdrage leveren.

De eerste stap die een team van vak- en taaldocenten kan zetten, is het maken van een schrijftakenlijst. Door met het team deze lijst samen te stellen krijgen alle docenten inzicht in wat leerlingen moeten kunnen schrijven.

Bij het maken van de schrijftakenlijst is het handig om onderscheid te maken tussen schoolse schrijftaken, beroepsgerichte taken en taken specifiek voor de stage opgesteld.

Vorbereiding samenwerking - Hoe vullen we de praktijkgerichte opdracht of beroepstaak in?

	Vakdocent	Taaldocent
1. Hoe bieden we betekenisvolle context aan?	Het is een reële context, een praktijksituatie van het beroep.	
2. Hoe koppelen we nieuwe begrippen aan achtergrondkennis?	Korte introductie – terugkijken begrippen werk (woordweb in tweetallen).	
3. Wat zijn de kernbegrippen?	Het inspectierapport, de dagzijde, schoren, de sponning, de stellatten	
4. Wat zijn de belangrijke andere woorden?		Het advies, het onderhoud, werkzaamheden verrichten, noodzakelijk, rapport opstellen
5. Hoe zorgen wij ervoor dat de leerlingen de kernbegrippen straks kunnen gebruiken?	Leerling moet het inspectierapport kunnen toelichten en de kernbegrippen daarbij kunnen gebruiken.	
6. Hoe zorgen wij dat we aandacht besteden aan spreekvaardigheid of gespreksvaardigheid?	Leerling moet een gesprek met een klant kunnen voeren over het inspectierapport.	Klantgesprek wordt geoefend in de Nederlandse les.
7. Hoe geven we de leerlingen feedback op hun spreekvaardigheid?	Gebruik checklist 2F: onderdeel Beurt nemen en Taal.	
8. Moeten leerlingen vakteksten lezen? Hoe ondersteunen wij hen hierin?	Teksten uit het boek. Leerling wijzen op stap 1+2 van stappenplan <i>Nieuwsbegrip</i> .	Herhaling stappenplan <i>Nieuwsbegrip</i> .
9. Welke schrijfp opdrachten krijgen de leerlingen? Hoe ondersteunen wij hen hierin?		Brief aan klant bij inspectierapport. Leerlingen krijgen een goed voorbeeld te zien.
10. Hoe geven we leerlingen feedback op hun schrijfproducten?		Checklist schrijven 2F: on derdeel Taal en Lay-out.

Reflectielijst Taalbewust Vakdocent (fragment)

Interactie	-	±	+	++	Toelichting
1. Maak gebruik van wisselende activerende werkvormen bij de opdrachten (zowel spreken als schrijven).					
2. Stel veel verschillende soorten vragen aan de leerlingen, open vragen, denk vragen.					
3. Wees in natuurlijk gesprek met de leerlingen (vraag om ervaringen en meningen).					
4. Geef de leerlingen tijd om een antwoord te bedenken en speel vragen door naar andere leerlingen.					
5. Laat leerlingen oefenen met de gespreks situaties uit het beroep.					